Nr. 4.

SPRAWOZDANIE

CHARLES S. DEWEY'A

ZAGRANICZNEGO CZŁONKA RADY BANKU POLSKIEGO I DORADCY FINANSOWEGO RZĄDU POLSKIEGO.

ZA TRZECI KWARTAŁ 1928 R.

WARSZAWA
SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNI GEBETHNERA I WOLFFA
1928

SPRAWOZDANIE

CHARLES S. DEWEY'A

ZAGRANICZNEGO CZŁONKA RADY BANKU POLSKIEGO I DORADCY FINANSOWEGO RZĄDU POLSKIEGO.

ZA TRZECI KWARTAŁ
1928 R.

WARSZAWA
SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNI GEBETHNERA I WOLFFA
1928

DRUKARNIA BANKU POLSKIEGO.

WSTĘP.

Poniżej podaje się wyciąg z pierwszego kwartalnego raportu Doradcy:

„Celem stabilizowania złotego na podstawie złotej, ustalenia kredytu Polski w kraju i zagranicą i zabezpieczenia mocnej podstawy dla gospodarczego rozwoju kraju, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej dekretem z dnia 13 października 1927 r. zatwierdził plan stabilizacyjny. W dniu 15 października 1927 r. Rzeczpospolita Polska zaciągnęła pożyczkę, między innemi, w celu dostarczenia Rządowi odpowiednich funduszów dla przeprowadzenia tego planu.

Plan stabilizacyjny przewiduje wybór Amerykanina na członka Rady Banku Polskiego, dla służenia mu pomocą i radą przy wypełnianiu obowiązków, wypływających z planu stabilizacyjnego. Rząd Polski zgodził się, aby Amerykanin, członek Rady Banku Polskiego, mianowany był Doradcą Finansowym dla służenia radą i pomocą Rządowi, za pośrednictwem Ministerstwa Skarbu, w zakresie różnych poczynań, przewidzianych w planie stabilizacyjnym. Amerykanin, członek Rady Banku Polskiego, nazywany nadal „Doradcą", wybrany jest na okres trzech lat. Podczas sprawowania swego urzędu będzie on także pełnił pewne funkcje jako przedstawiciel Agentów Fiskalnych pożyczki.

W planie stabilizacyjnym przewidziane jest, że Doradca będzie przygotowywał kwartalne sprawozdania, dotyczące

postępu wykonania planu w poszczególnych punktach. Sprawozdania te będą składane Bankowi Polskiemu i szybko podawane przez Bank do wiadomości publicznej.

W swych sprawozdaniach Doradca zamierza omawiać nietylko rezultaty prac wspomnianych powyżej, lecz także dawać zarys sytuacji ogólnej w Polsce, t. j. sytuacji kredytowej i stosunków gospodarczych, istniejących w tym kraju. Obraz położenia gospodarczego będzie przedstawiony z jak największą szczerością, jako wynik materjału informacyjnego, pochodzącego, o ile to tylko było możliwe, z pierwszego źródła".

CZĘŚĆ I.

Wykonanie planu stabilizacyjnego.

Poprzednie sprawozdania Doradcy informowały o szczegółowych zarządzeniach, poczynionych w kierunku wykonania planu stabilizacyjnego. Plan w ciągu pierwszego roku swej działalności funkcjonował sprawnie. Niektóre punkty planu ze względu na ich charakter, wymagają dłuższych badań i końcowych wniosków, a dopiero po tem przygotowaniu po pewnym czasie nastąpi wprowadzenie ich w życie. Dla utrzymania ciągłości w każdem sprawozdaniu będą mieścić się informacje, dotyczące tej kwestji.

Zarządzenia budżetowe, skarbowe i administracyjne. Przed zamknięciem sesji sejmowej, które nastąpiło 22 czerwca b. r., władze ustawodawcze ukończyły dyskusję nad budżetem Państwa. Istniejące źródła dochodu nie zostały zmienione. Ogólna suma dochodów przewidziana na rok budżetowy 1928/29 w kwocie zł 2,655,009,715 oraz wydatków w wysokości zł 2,528,247,509 została zatwierdzona.

Jako zabezpieczenie przeciw możliwemu osłabieniu życia gospodarczego oraz spadkowi przywozu, wywołanemu podwyższeniem stawek taryfowych, wprowadzonych 15 marca r. b., dochody przewidywane z dwóch największych źródeł podatkowych t. j. podatku przemysłowego i opłat celnych obliczone zostały na zasadach jaknajbardziej ostrożnych. Rezultaty pierwszych 6 miesięcy roku budżetowego wykazują, iż obawy Rządu nie sprawdziły się, gdyż dochody z podatku przemysłowego przewyższyły wpływy za pierwsze 6 miesięcy roku ubiegłego o 48,8 miljonów

złotych. Opłaty celne za bieżący okres 6-cio miesięczny wynosiły 212,755,455 zł w porównaniu do 157,855,755 zł za pierwsze 6 miesięcy roku 1927/28. Dochody z podatków, brane w całości, za pierwsze 6 miesięcy b. roku budżetowego wynoszą 61% całej preliminowanej rocznej sumy budżetowej. Wpływy z monopoli państwowych, które stanowią doniosłe źródło dochodów, były zadawalające. Monopol Tytoniowy wpłacił Rządowi w ciągu ubiegłych 6 miesięcy 198,007,441 zł w porównaniu do 179,042,028 za ten sam okres czasu roku ubiegłego. Monopol Spirytusowy przyniósł 199,183,226 zł w porównaniu z sumą zł 151,126,610 za pierwsze 6 miesięcy ubiegłego roku budżetowego.

W sierpniu dochody Państwa powiększyły się przez wypuszczenie 50,000,000-wej pożyczki wewnętrznej. Sumy uzyskane z tej emisji będą uzupełniać zwykłe przychody budżetowe na cele inwestycyjne. Osiem miljonów złotych będzie użyte na wycofanie niektórych poprzednich wewnętrznych pożyczek, a pozostałość na budowę nowych linij kolejowych oraz na naprawę niektórych linij już istniejących.

System sporządzania miesięcznych zestawień budżetowych został zachowany i przedstawia się, jak poniżej:

	Dochody preliminowane	Dochody rzeczywiste	Wydatki rzeczywiste	Rzeczywista nadwyżka
	w tysiącach złotych			
Kwiecień	221,466	222,477	213,199	9,278
Maj	224,811	244,034	230,290	13,744
Czerwiec	213,639	216,601	206,209	10,392
Lipiec	223,852	233,861	223,985	9,876
Sierpień	225,536	237,794	230,582	7,212
Wrzesień	226,011	238,382	228,081	10,301
Ogółem . . .	1.335,315	1.393,149	1.332,346	60,803

Stosownie do Planu Stabilizacyjnego Minister Skarbu zdeponował w Banku Polskim wszystkie rozporządzalne fundusze Skarbu z wyjątkiem sum, znajdujących się w ka-

sach skarbowych i w Pocztowej Kasie Oszczędności. Sprawozdanie z 30 września 1928 r. podaje następujące sumy:

w kasach skarbowych	zł	73.674.830
na rachunkach Ministerstwa Skarbu w Pocztowej Kasie Oszczędności	„	36.317.451
na rachunku Ministerstwa Skarbu w Banku Polskim	„	274.079.671
	zł	384.071.952

Badanie stanu polskich kolei państwowych i ich przyszłych wymagań jest prowadzone w dalszym ciągu przez odnośne czynniki państwowe w celu sporządzenia planu przekształcenia ich na autonomiczne przedsiębiorstwo. Dla ułatwienia tych badań Doradca został zaproszony przez rząd do sporządzenia spisu różnych amerykańskich i europejskich inżynierów, posiadających odpowiednie kwalifikacje do przestudjowania i sporządzenia raportu o przeszacowaniu wszystkich linij kolei państwowych, ich wyekwipowania oraz majątku. Raport ten ma być dostatecznie wyczerpujący, aby mógł być zużytkowany przy wypuszczeniu sumy pożyczkowej dla kolei w razie jej przyszłego finansowania.

System podatkowy i inne źródła dochodów państwowych są omówione w drugiej części niniejszego raportu. Komitet wyznaczony przez Ministra Skarbu do przygotowania planu reformy podatkowej poczynił już pewne propozycje w celu zmiany niektórych podatków. Rezultaty, jakie możnaby było osiągnąć w razie realizacji tych propozycji, są obecnie badane w Ministerstwie Skarbu. Wszystkie zmiany będą poczynione z konieczności stopniowo i zostaną przedstawione z odpowiedniemi komentarzami w następnych sprawozdaniach.

Podkomitety specjalnej Komisji bankowej, naznaczonej przez Ministra Skarbu, pracując w ciągu letnich miesięcy, skompletowały już swe sprawozdania.

Sprawozdania te obecnie zostaną zebrane w jedną całość i przedstawione na obrady pełnej Komisji w najbliższej przyszłości.

Budżet na rok 1928/29 zawiera postanowienie, uprawniające do udzielania władzom samorządowym pożyczek na przeciąg czasu nie dłuższy ponad 12 miesięcy, pod warunkiem, iż nie przewyższą 20% całej sumy, pochodzącej z podatków, pobranych przez Skarb na rachunek władz samorządowych w ciągu całego roku. Ten system pożyczek był przyjęty przez plan stabilizacyjny, który zmierza do wprowadzenia odrębnego systemu finansowania samorządów. W ciągu ubiegłych 6 miesięcy pożyczki wyniosły tylko 8% sumy podatków, pobranych na rzecz samorządów.

W ostatnich trzech miesięcy żadne nowe pożyczki nie były zawierane ani przez Rząd, ani przez władze municypalne.

Wewnętrzna pożyczka premjowa w wysokości 50,000,000 zł, wypuszczona w sierpniu b. r., miała b. duże powodzenie. Ten typ pożyczki, połączony z loterją, okazał się popularny i został subskrybowany wysoko ponad kwotę, mimo panującej obecnie niezwykłej ciasnoty na rynku pieniężnym. Oprocentowanie pożyczki wynosi 4%, a oprócz tego posiadacz obligacyj ma możność otrzymania wygranej podczas jednego z półrocznych ciągnień. Obciążenie Rządu netto z tytułu powyższej pożyczki, t. j. procentów i premji wynosi około 7%, co stanowi znacznie mniej, niż wydatki na pozostałe pożyczki państwowe.

Obsługa pożyczki. Zgodnie z treścią poprzednich sprawozdań, rząd 15 marca 1928 r. przystąpił do podwyżki taryfy celnej w tym celu, aby stawki celne, oznaczone w złotych w/g dawnego parytetu, dostosować do obecnego ustabilizowanego kursu złotego. Poniższa tablica podaje sumy wpływów celnych w ciągu 3 miesięcy, poprzedzających rewizję i w okresie 6-ciu następnych miesięcy według nowych stawek. Wpływy w marcu nie są podane, ponieważ dochody te są nienormalne z powodu usiłowań pewnej części importerów uniknięcia nowych stawek:

(w miljonach złotych)

Grudzień 1927	34,5	Czerwiec 1928 . .	30,3
Styczeń 1928	26,3	Lipiec „ . . .	37,8
Luty „	37,6	Sierpień „ . . .	33,8
Kwiecień „	28,0	Wrzesień „ . . .	42,7
Maj „	40,2		

Załącznik IX sprawozdania daje porównanie miesięcznych wpływów z ceł w 1928 roku z poprzedniemi latami. Dochody za pierwszy kwartał 1928 r. wynoszą w przybliżeniu 120,300,000 zł. ($ 13,500,000), czyli że są prawie dwukrotnie wyższe od sum osiągniętych w pierwszym kwartale 1927 r. Dochody za drugi kwartał 1928 wynoszą około 98,400,000 zł ($ 11,000,000) w porównaniu do 77,500,000 zł. za ten sam okres 1927 roku. Wpływy za trzeci kwartał 1928 roku wynosiły około 115,100,000 zł. w porównaniu z sumą zł. 80,000,000 w roku 1927. Suma potrzebna na obsługę pożyczki stabilizacyjnej za 3-ci kwartał 1928 r. wynosiła w przybliżeniu 15,800,000 zł. czyli że wpływy przewyższały przeszło 7.3 raza kwotę potrzebną na obsługę pożyczki.

Zużytkowanie wpływów z pożyczki stabilizacyjnej. Poniżej zamieszczona tablica przedstawia poszczególne cele, na które, w myśl planu, pożyczka stabilizacyjna ma być użyta i sumy, zużyte w chwili zamknięcia niniejszego sprawozdania (30 września 1928 r.).

	suma przewidziana	zużyta	na rachunku w Banku Polskim 30.IX.1928.
	(w miljonach złotych)		
a) Powiększenie kapitału Banku Polskiego	75,0	75,0	—
b) Przejęcie przez Bank Polski połowy emisji skarbowej netto	140,0	140,0	—
c) Konwersja połowy emisji skarbowej netto na monety srebrne	90,0	6,0	84,0
d) Umorzenie długu płynnego skarbu	25,0	25,0	—
e) Utworzenie rezerwy skarbowej	75,0	—	75,0
f) Na cele rozwoju ekonomicznego	141,3	113,7	27,6
Inne	3,0	3,0	—
	549,3	362,7	186,6

Ponieważ dochody skarbowe nadal przewyższają znacznie wydatki, nie wyłoniła się dotąd potrzeba zużytkowania sumy 75,000,000 zł., przewidzianej w pożyczce stabilizacyjnej, jako rezerwa skarbowa.

Fundusz na cele rozwoju ekonomicznego, niekiedy zwany funduszem „F“, jest stopniowo zużywany na podstawie umowy zawartej między Rządem, Bankiem Polskiem a Doradcą. Z funduszu „F“ zakupiono papierów wartościowych na sumę 113,767,843 zł.; pozostałość wynosi 27,574,637 złotych.

Poniżej podane są inwestycje z funduszu „F“ w/g stanu na dzień 30 września 1928 r., w złotych:

8% pożyczka dla Państwowej Fabryki Związków Azotowych w Tarnowie . .	zł	23,800,000·00
8% pożyczka dla Państwowej Fabryki Aparatów Telegraficznych i Telefonicznych	„	5,000,000·00
8% pożyczka dla Państwowego przedsiębiorstwa „Poczta, Telegraf i Telefon“ .	„	15,500,000·00
8% Listy zastawne Tow. Kred. Ziemsk. w Warszawie	„	13,555,306·35
7% Obligacje meljoracyjne Państwowego Banku Rolnego	„	6,375,844·18
7% Listy Zastawne Państwowego Banku Rolnego.	„	12,092,408·81
8% Listy Zastawne Państwowego Banku Rolnego.	„	12,814,709·50
8% Listy Zastawne Banku Gospod. Kraj. .	„	10,923,090·48
8% Listy Zastawne Tow. Kred. Ziemsk. we Lwowie.	„	4,005,000·00
8% Listy Zastawne Wileńskiego Banku Ziemskiego	„	7,130,526·70
8% Listy Zastawne Poznańskiego Ziemstwa Kredytowego	„	2,570,957·24
	zł	113,767,843·26

CZĘŚĆ II

System podatkowy Polski.

Problem wprowadzenia zadowalającego systemu podatkowego w Polsce jest bardzo trudny ze względu na jej przeszłość historyczną. Przed wojną Polska była rozdzielona pomiędzy Rosję, Niemcy i Austrję i każda z tych części kraju podlegała różnym systemom podatkowym. Podczas wojny światowej część b. zaboru rosyjskiego była okupowana przez armję austrjacką i niemiecką i egzystujący w niej system podatkowy został zmieniony stosownie do wymogów nowych władz. W roku 1918, kiedy został utworzony pierwszy rząd polski, obowiązywalo w Polsce pięć różnych systemów podatkowych.

Inną trudnością, z którą spotkał się rząd, był brak wyszkolonego personelu. W niemieckim i rosyjskim zaborze Polski weszło w praktykę obsadzanie odpowiedzialnych stanowisk rządowych tylko przez rodowitych niemców lub rosjan, z których większość opuściła kraj z chwilą ogłoszenia niepodległości Polski. Jedynie w b. zaborze austrjackim, gdzie prowadzona była łagodniejsza polityka, można było znaleźć polaków, wyszkolonych w służbie państwowej.

Na tle tych wielkich trudności nowy rząd stanął przed zadaniem zorganizowania systemu podatkowego, któryby był w stanie dostarczyć niezwłocznie dostatecznych wpływów dla pokrycia wydatków administracyjnych i pozwolił sprostać najbardziej naglącym potrzebom odbudowy kraju. Spustoszenie w dziedzinie kapitału i dóbr majątkowych

było podczas wojny światowej ogromne, a kredyt prywatny uległ całkowitemu zniszczeniu. W konsekwencji tego, rząd zmuszony był przejąć na siebie cały szereg zadań, które w zwykłych warunkach byłyby pozostawione inicjatywie prywatnej.

Od samego początku ukonstytuowania się nowych władz czynione były nieustannie wysiłki w celu powiększenia dochodów państwowych i zaspokojenia w ten sposób najbardziej naglących potrzeb odbudowy gospodarczej. Te wysiłki rządu zostały uwieńczone pomyślnym rezultatem, gdyż od roku 1926 wykonanie budżetu wykazuje istotne nadwyżki.

Jest zrozumiałem, iż system podatkowy, rozwinięty w tak szybkiem tempie, nie może być w pełni zadowalający. Nie ulega kwestji, że na pewnych klasach społecznych ciąży niewłaściwie zbyt wielki ciężar podatkowy, a niektóre podatki osobiste ujawniają braki.

Pozatem rozdział uprawnień i obowiązków między państwo i samorządy nie jest jeszcze zupełnie zadowalający. Przy dezorganizacji, panującej w pierwszych latach istnienia Rzeczypospolitej, rząd rozszerzył sferę swej działalności, przejmując różne czynności podatkowe, wykonywane zwyczajowo przez władze samorządowe. Odpowiednio do tego było niezbędnem rozszerzenie rządowego systemu podatkowego w celu zdobycia większych źródeł dochodu. Obecnie, gdy samorządy zaczynają rozwijać szerszą działalność w zakresie swej administracji, nie mają one dostatecznych źródeł dochodowych, któreby im ułatwiły wprowadzenie samodzielnego systemu podatkowego. Większość ich dochodów stanowią dodatki do podatków państwowych, ściągane dla nich przez rząd.

Główną przeszkodą przy oparciu systemu finansów komunalnych na sprawnej podstawie stanowi różnorodność przepisów podatkowych w poszczególnych częściach kraju. To niedomaganie nie zostało jeszcze usunięte z powodu trudności, związanych ze zbyt szybką ich standaryzacją.

Trudności są większe aniżeli przy reformie państwowego systemu podatkowego, ponieważ władze samorządowe pozostają w bliższem zetknięciu z ludnością, wskutek czego zmiany, naruszające zwyczaje ludności, są połączone z większemi wstrząsami. Rozgraniczenie kompetencyj i źródeł dochodowych między różne jednostki administracyjne w Polsce stanowi jedno z najważniejszych zadań przyszłości.

Państwo. Dochody państwowe pochodzą z następujących głównych źródeł:

Dochody państwowe za rok budżetowy 1927—1928
(w miljonach złotych)

	Suma	Stosunek % ogólnej sumy
Podatki	1.495,0	54,0
Monopole	796,8	28,8
Przedsiębiorstwa	200,6	7,2
Różne	276,4	10,0
	2.768,8	100,0

Podatki posiadają mniejsze znaczenie niż w innych krajach, gdyż stanowią one tylko 54% ogółu wpływów, co jest spowodowane trudnością przy ich ściąganiu. Dla sprawności podatkowej koniecznem jest, aby płatnik rozumiał celowość podatku, przyzwyczaił się i zgadzał się na niego. W praktyce niemożliwem byłoby wprowadzenie takiego systemu podatkowego, któryby mógł bezzwłocznie doprowadzić do zaspokojenia wszystkich, stale wzrastających, potrzeb nowej Rzeczypospolitej.

Z drugiej strony zaś monopole dają możność zebrania większej ilości pieniędzy od ludności w sposób pod wieloma względami prostszy. W pierwszych latach niepodległości było wskazanem przyjęcie tych metod dla pokrycia znacznej części niezbędnych wydatków.

Państwo posiada duży cenny majątek w postaci lasów, kolei żelaznych, przedsiębiorstw przemysłowych etc., których część została odziedziczona po poprzednich rządach,

a część jest rezultatem inwestycyj Rzeczypospolitej. Przedsiębiorstwa te przedstawiają daleko większą wartość, aniżeliby to wynikało z ich czystego zysku. W wielu z nich poczyniono nowe inwestycje w formie udoskonaleń technicznych lub rozbudowy, przyczem niezawsze miano na względzie zwiększenie ich dochodowości. Szereg z tych przedsiębiorstw ma charakter użyteczności publicznej.

Podatki rządowe. Poniższa tabela przedstawia najważniejsze rodzaje podatków oraz wpływy, uzyskane z nich przez rząd w ciągu roku budżetowego 1927—1928.

(W miljonach złotych)

1)	Wpływy celne	372,0
2)	Podatek przemysłowy	281,8
3)	Podatek dochodowy	170,6
4)	Danina majątkowa	65,9
5)	Podatek gruntowy	63,8
6)	Opłaty stemplowe[1])	164,4
7)	Wewnętrzne podatki konsumcyjne .	166,9
8)	10-%-wy dodatek do podatków . . .	96,5
	Inne	113,1
	Ogółem . .	1.495,0

Przedostatnia pozycja, stanowiąca 10%-wy dodatek do podatków jest pobierana od wszystkich podatków i opłat stemplowych z wyjątkiem daniny majątkowej, opłat celnych i podatku dochodowego od uposażeń. Dodatek ten był wprowadzony jako tymczasowy środek dla wyrównania strat podatkowych, poniesionych wskutek deprecjacji złotego w r. 1925 — 1926 i nazwany był „nadzwyczajnym dodatkiem“ do wszystkich podatków zgrupowanych pod wspólnym nagłówkiem. Później podatek ten był ponawiany co rocznie i obecnie jest on tak ważnem źródłem dochodu, że niepożądanem byłoby zaniechanie go w najbliższej przyszłości. Ten 10%-wy dodatek od poszczególnych podatków należy mieć na uwadze przy dalszem rozważaniu tego tematu.

[1]) Patrz uwagę do załącznika III.

Opłaty celne są największym podatkiem: w r. 1927—1928 przekraczają 13% całego dochodu państwa. Pobierane są oba podatki, importowy i eksportowy, lecz podatek eksportowy jest nieznaczny i wynosił w r. 1927—1928 tylko około 4% całej sumy otrzymanej z ceł. Cła przywozowe są zróżniczkowane i pobierane od większej cześci polskiego importu. Zwolnionemi od ceł są surowce, a mianowicie: niektóre zboża, skóry surowe, niewyprawione futra, żelazo, ruda, łom żelaza, surowe żelazo, inne metale w sztabach, i t. d., surowce włókiennicze i nawozy sztuczne.

Chociaż cła są jednym z głównych źródeł dochodowych, taryfa miała pierwotnie charakter ochronny. Przy pomocy swej taryfy Polska popiera niektóre gałęzie przemysłu i w pewnej mierze wpływa hamująco na swój bilans handlowy, utrudniając przywóz przedmiotów luksusowych. Niektóre przedmioty zbytku podlegają reglamentacji do ściśle oznaczonej kwoty w poszczególnym okresie.

Drugą z kolei ważną pozycją jest podatek przemysłowy, który w roku 1927—1928 wynosił około 10% całej sumy dochodów. Podatek ten składa się właściwie z dwóch oddzielnych podatków, t. j. świadectw przemysłowych i podatku od obrotu. Większość instytucyj podlega obydwum podatkom, podczas gdy np. handel rozwoźny i obnośny wykupuje jedynie świadectwa przemysłowe, a wolne zawody podlegają wyłącznie obowiązkowi opłacania podatku obrotowego. Gospodarstwa wyłącznie rolne i leśne są wolne od obydwóch podatków. Z dwóch powyższych podatków, podatek obrotowy jest większem źródłem dochodu.

Świadectwa przemysłowe muszą być wykupywane przez przedsiębiorstwa handlowe i przemysłowe za cały rok zgóry. Świadectwa te są oparte na skali opłat wzrastającej zależnie od rozmiaru instytucji. W szczególności dzielą się one na 4 rodzaje: a) dla przedsiębiorstw handlowych, b) dla przedsiębiorstw przemysłowych, c) dla handlu jarmarcznego, d) dla zajęć przemysłowych. W obrębie tych 4 rodzajów świadectw przemysłowych istnieją kate-

gorje zależnie od wielkości przedsiębiorstwa, przyczem maksymalna opłata dla przedsiębiorstwa handlowego wynosi 2.000 zł., a dla przemysłowego 6.000 zł. W porównaniu z podatkiem obrotowym dochód z wykupna świadectw przemysłowych jest niski.

Podatek obrotowy wynosi zwykle 2% od obrotu czyli sumy wszystkich wpływów za towary wyprodukowane lub sprzedane. Istnieją jednak pewne wyjątki. Specjalne stawki, zniżone do 1%, stosowane są w wypadkach detalicznej sprzedaży artykułów spożywczych pierwszej potrzeby i surowców, a do $^{1}/_{2}$% od obrotów przy hurtowej sprzedaży artykułów pierwszej potrzeby i surowców niezbędnych dla rozwoju rolnictwa i przemysłu. Prócz tego istnieją inne dalsze odchylenia od stawek podstawowych dla różnych rodzajów tranzakcyj. Wiele przedsiębiorstw opłaca rozmaite stawki od poszczególnych rodzajów swych operacyj.

Podatek obrotowy jest skomplikowany i nakłada nierównomierne ciężary na różne rodzaje firm. Nie bierze on pod uwagę bardzo różnorodnego stosunku, istniejącego pomiędzy zyskiem brutto i netto w rozlicznych typach przedsiębiorstw, wskutek czego ciąży bardzo silnie na przedsiębiorstwach wykazujących duży obrót, a małą skalę zysków.

Pozatem podatek jest nierównomiernie rozłożony w stosunku do różnego rodzaju towarów. Ponieważ włączony jest zwykle do ceny towarów wyprodukowanych, powtarza się wielokrotnie przy towarach podlegających licznym przeróbkom. Często jeden produkt jest sprzedawany przez wytwórcę drugiemu w różnych stadjach jego fabrykacji i każdy z nich musi opłacać podatek obrotowy, oparty na cenie sprzedażnej artykułu. Dla towarów, które muszą przejść przez dużo rąk, skumulowany podatek obrotowy, spadający na konsumenta jest bardzo duży. Jest ogólnie uznane, iż podatek ten nie może być zachowany w obecnej formie jako stały sposób opodatkowania, ale ponieważ jest zbyt ważnem źródłem dochodu, nie może być odrzucony odrazu.

Podatek dochodowy w Polsce zajmuje mniej ważną pozycję w systemie podatkowym rządu, niż to ma miejsce w wielu innych krajach. Jest znacznie mniejszy od innych podatków bezpośrednich i przedstawia tylko 6% całej sumy dochodów. Pod względem wydajności przewyższają ten podatek opłaty celne, podatek przemysłowy oraz monopole spirytusowy i tytuniowy. Stosunkowo mały wpływ z tego tytułu jest spowodowany głównie przewagą elementu rolniczego, którego przeważnie nie dosięga podatek dochodowy. Podatek ten posiada szereg charakterystycznych rysów i we współczesnej formie jest raczej skomplikowany. W rzeczywistości jest on zbiorem oddzielnych podatków: a) od uposażeń służbowych, b) od innych rodzajów dochodu, c) od tantjem otrzymywanych przez członków władz nadzorczych przedsiębiorstw.

Podatek od uposażeń służbowych pobierany jest od wszelkich wynagrodzeń za usługi osobiste, otrzymywane na mocy umowy służbowej, jak również od emerytur. Z wyjątkiem uposażeń służbowych poniżej 2.500 zł. rocznie, nieliczne tylko zarobki służbowe nie podlegają opłacie. Podatek jest potrącany urzędnikom z pensji przy każdej wypłacie i wpłacany w ciągu 7 dni do urzędów skarbowych. Stopa podatku obliczana jest w stosunku do pensji rocznej i zależnie od skali progresywnej zmienia się, począwszy od $1^1/_2$% od pensji ponad 2.500 zł., a poniżej 2.600 zł., do 25% od pensji ponad 192.000 zł.

Podatek od innych rodzajów dochodu obliczany jest od czystego dochodu, pochodzącego z innych źródeł niż uposażenia służbowe. Niezwykłą cechą ustawy jest fakt, iż osoby fizyczne i prawne, jak przedsiębiorstwa, podlegają jednakowej normalnej skali stawek.

U osób fizycznych podstawą opodatkowania jest zwykle dochód całej rodziny. Niektóre rozporządzenia przyznają ulgi osobom mającym dzieci, a płatnicy nieżonaci lub niezamężni, osiągający dochód ponad 3.600 zł., opłacają podatek według stawki podwyższonej o 20%. Osoby prawne,

z wyjątkiem zakładów poświęconych filantropji, szerzeniu kultury i t. p. opłacają podatek od czystego dochodu. Stawki są obliczane według ruchomej skali i wynoszą około 2% od dochodów wahających się między 1.500 a 1.550 zł. do 25% od dochodów ponad 200.000 zł., co stanowi zasadniczo maksymalną stawkę podatkową. Prócz tego pobierany jest dodatkowy podatek od osób fizycznych, których dochód roczny przewyższa 200.000 zł. Skala tego podatku również się powiększa i dochodzi do maksymalnej granicy 40% od dochodów przewyższających 2.000.000 zł.

Podatek od tantjem otrzymywanych przez władze nadzorcze przedsiębiorstw jest w rzeczywistości podatkiem dodatkowym, doliczanym do zwykłego podatku dochodowego. Podstawą opodatkowania jest tantjema otrzymywana przez członków komisyj rewizyjnych i rad nadzorczych, którzy nie biorą stale czynnego udziału w zarządzie przedsiębiorstwa. Wynosi on połowę stawki przypadającej od dochodu w danej skali podatku dochodowego i jest pobierany od tantjem, wynoszących ponad 1.500 zł. rocznie.

Teorja prawa o podatku dochodowym, która pociąga do opodatkowania według jednakowej stawki zarówno osoby fizyczne, jak i prawne, jest przedmiotem pewnej krytyki. Doświadczenia poczynione przez inne państwa zachęcają do określenia dla osób fizycznych i stowarzyszeń zupełnie oddzielnych stawek podatkowych. Ponieważ nie brany jest pod uwagę stosunek procentowy zysku od kapitału inwestowanego, progresywny podatek dochodowy obciąża nadmiernie duże przedsiębiorstwa. Brzemię podatku dochodowego w stosunku do wszystkich nawet małych przedsiębiorstw w Polsce jest ciężkie, ponieważ maksymalna 25%-owa stopa stosowana jest do wszystkich przedsiębiorstw, posiadających dochód roczny ponad 200.000 złotych.

Danina majątkowa jest pozostałością planu powstałego przed reformą monetarną z roku 1924. Przeznaczona była do pokonania ówczesnych trudności finansowych przed

wprowadzeniem jednorazowego podatku od realnej i osobistej własności wszystkich posiadaczy objektów majątkowych. Plan przewidywał ogólny podatek w sumie 1.000.000.000 złotych franków, podzielony w ten sposób, iż właściciele ziemscy mieli wpłacić 500 miljonów, przemysł i handel 375 miljonów, a wszyscy inni 125 miljonów. Danina była płatna w sześciu ratach w ciągu trzechletniego okresu. Późniejsze jednak doświadczenia wykazały, iż tak wysoki podatek nie może być zebrany i że zachodzi konieczność złagodzenia jego wymiaru. Kwota roczna cyfrowo została zmniejszona, a okres ściągania tego podatku— przedłużony. Pobierany jest on do obecnej chwili w formie bardziej umiarkowanej i daje około 50 milj. zł. rocznie. W rzeczywistości jest to obecnie mało zadowalająca forma podatku majątkowego. Rząd przygotowywuje obecnie projekt stałego umiarkowanego podatku od własności, który ma zastąpić powyżej omówiony podatek majątkowy.

Podatek gruntowy pobierany jest jedynie od ziemi ornej i lasów i, mimo że wydajność jego nie jest wysoka, jest on bardzo ważnym, będąc głównym podatkiem bezpośrednim, dotyczącym ludności wiejskiej. Administracja tego podatku nie jest jeszcze dostatecznie zorganizowana. Przepisy co do poboru są różne w poszczególnych dzielnicach kraju. Ogólnie biorąc, podstawy wymiaru tego podatku opierają się na szacunku przeciętnej rocznej produkcji gospodarstw rolnych w poszczególnych okolicach kraju, dokonanego na długi czas przed wojną światową. Według powszechnego zdania, szacowania te są w wielu wypadkach przestarzałe i wykazują obecnie duże różnice między poszczególnemi gospodarstwami, miejscowościami i dzielnicami kraju. Przeciętna stawka z 1 hektara wynosi około ca 3 zł. 90 gr. w okręgu warszawskim, 3 zł. 65 gr. w okręgu poznańskim, 2 zł. 57 gr. w Małopolsce, a 1 zł. 21 gr. we wschodnich okręgach. Cała suma dochodu państwowego z tego tytułu wynosiła w 1927 — 1928 roku 63.8 milonów złotych.

Znamienna cecha tego podatku polega na tem, iż zasada progresji stosowana jest w odniesieniu do wielkich posiadłości, a degresji w stosunku do małych gospodarstw, przyczem maksymalna stawka jest cztery razy większa od minimalnej. Obecny Rząd zamierza usunąć tę różnicę i wprowadzić zmiany, mające na celu ujednostajnienie podatku w różnych częściach Polski. Szczegółowa rewizja tego podatku może być przeprowadzona równocześnie z oszacowaniem dochodów z gruntu na całym obszarze kraju, co obecnie jest niemożliwe ze względu na rozmiary tego przedsięwzięcia i koszty z tem połączone.

Mimo, iż wiele podatków stemplowych i rejestracyjnych daje małe wpływy, to wzięte razem stanowią jednak 6% całego dochodu państwa. Załącznik V obejmuje różnego rodzaju tranzakcje, od których obowiązuje podatek stemplowy i sumy jakie wypływają z tego źródła. Prócz pozycji „opłaty stemplowe uiszczone za pomocą znaków stemplowych“, które są pobierane od różnego rodzaju dokumentów, największy dochód dają opłaty od przewłaszczenia nieruchomości. Następnem co do wielkości źródłem są opłaty stemplowe od weksli i rachunków. Naogół system opłat stemplowych działa sprawnie.

Podatki konsumcyjne dały w r. 1927—1928 6% całego dochodu państwa. Wpływy z tego rodzaju podatków są stosunkowo mniejsze, niż w niektórych innych państwach, ponieważ te przedmioty konsumcji, które w innych krajach podlegają większym podatkom, są w Polsce zmonopolizowane. Wpływy otrzymane w r. 1927—1928 z najgłówniejszych podatków konsumcyjnych wynosiły:

Cukier	107.388.000
Nafta	26.571.000
Piwo	11.438.000
Wino	4.501.000
Drożdże	8.513.000

Podatek od cukru stanowił 64% całego wpływu z podatków akcyzowych. Dochody z tego źródła powiększają

się stale z powodu zwiększającej się konsumcji wewnątrz kraju. Podatek od cukru wynosi w przybliżeniu 35 zł. za 100 kg., czyli w przybliżeniu około 0.13 $ za funt amerykański. Podatek od benzyny wynosi w przybliżeniu około 0.05 $ za 1 galon, ale stosunkowo przynosi on mało dochodu z powodu szczupłej liczby automobilów w państwie. Podatek od tego gatunku piwa, które cieszy się największym popytem, wynosi tylko około $ 0.025 za 1 galon i dlatego przynosi stosunkowo mały dochód.

Podatki monopolowe. Jak już wspomniano wyżej, podatki konsumcyjne w Polsce przynoszą stosunkowo mały dochód, ponieważ najważniejsze artykuły z tej dziedziny są zmonopolizowane. Tabelka na stronicy 13 wskazuje, że monopole odgrywają wydatną rolę w systemie podatkowym, ponieważ stanowią 28.8% całego dochodu państwa. Załącznik VI zawiera wpływy z poszczególnych rodzajów monopoli za ostatni rok budżetowy.

Dwa najważniejsze monopole, t. j. tytuniowy i spirytusowy przynoszą każdy z osobna więcej dochodu, niż inne poszczególne pozycje budżetowe państwa. Wielka ich wydajność jest nie tyle wynikiem dużej konsumcji tych dwóch produktów, lecz raczej spowodowana jest wielkim zyskiem, otrzymywanym z tych wytworów przez państwo. W obu wypadkach około $^3/_4$ ceny stanowi podatek rządowy.

Monopol tytuniowy jest dostawcą i sprzedawcą prawie wszystkiego tytoniu konsumowanego w Polsce. Monopol ustala ceny płacone producentom, jak również cenę sprzedażną na wszystkie rodzaje wyrobów tytuniowych, jakoteż sprzedaje wyroby tytuniowe bezpośrednio we własnych sklepach lub też przez prywatnych detalistów. Jest to skuteczny sposób ściągania z ludności daniny, która przyniosła w 1927 — 1928 r. 372 milj. złotych, a zwiększone dochody b. roku pozwalają liczyć na większy dochód w przyszłości.

Jako źródło dochodu monopol spirytusowy jest równie ważnym, jak tytuniowy, przynosząc w 1927 — 1928 r. 360.8 milj. złotych czystego zysku. Monopol ma wyłączne pra-

wo zakupu i sprzedaży spirytusu na terytorjum Państwa Polskiego, jak również produkcji i sprzedaży wódek monopolowych. Produkcja i sprzedaż wódek zaprawionych i likierów pozostaje w rękach prywatnych przedsiębiorstw. Cała produkcja spirytusu, zarówno dla celów przemysłowych, jak i konsumcyjnych znajduje się pod ścisłą kontrolą rządu. Władze monopolu normują zgóry ilość spirytusu, którą każda destylarnia może wyprodukować w ciągu roku, oraz ilość, jaką zamierza zakupić monopol i cenę kupna. Wskazuje to na wielkie możliwości rozwoju tej produkcji, o ile zwiększy się zapotrzebowanie na spirytus dla celów przemysłowych.

Innemi artykułami zmonopolizowanemi są: sól, zapałki i loterja państwowa. Monopol solny przyniósł w roku budżetowym 1927 — 1928 około 45 milj. zł., dwa pozostałe zaś znacznie mniej. Monopol zapałczany wydzierżawiony został prywatnemu przedsiębiorstwu do r. 1945 i przynosi rządowi dochód, przekraczający $8^1/_2$ milj. złotych rocznie.

Przedsiębiorstwa państwowe. Przedsiębiorstwa państwowe, podobnie jak prywatne, prowadzone są w celach zysku, w tem znaczeniu, że zadaniem ich jest spełniać usługi lub dostarczać towar za opłatę proporcjonalną do wartości usług lub dostarczonego towaru. Rząd Polski ma w swem posiadaniu i zarządzie wielką ilość takich przedsiębiorstw. Wiele z nich zostało zorganizowanych dla zaspokojenia istotnych potrzeb społecznych, niektóre jednak mają charakter tymczasowy i prowadzone są ze stratą. Większość jednak przedsiębiorstw przynosi dochód i należy się spodziewać, że wszystkie będą z czasem przynosiły zyski. W skład tych przedsiębiorstw wchodzą wysokowartościowe kopalnie, przedsiębiorstwa przemysłowe i handlowe, w których należyta eksploatacja może być połączona z wielkiem dobrodziejstwem dla kraju.

Istnieją trzy przedsiębiorstwa, które wyróżniają się od innych ze względu na swą dochodowość: Polskie Lasy Państwowe, Polskie Koleje Państwowe oraz Poczta i Tele-

graf. Przedsiębiorstwa te dały w r. 1927-1928 czysty dochód w sumie około 375 milj. zł. Z sumy powyższej 190.1 miljonów złotych przeznaczone zostały na ogólne cele budżetowe, pozostałość zaś na inwestycje w tych przedsiębiorstwach. Wpływy uzyskane z trzech powyższych przedsiębiorstw przedstawiają 95% całkowitego dochodu z przedsiębiorstw państwowych a około 7% ogólnych dochodów państwa.

Państwo posiada przeszło 2.861 tysięcy hektarów lasu, t. j. prawie jedną trzecią i to najbardziej wartościową część całego obszaru leśnego w kraju. W posiadaniu Rządu znajduje się materjał budulcowy, jeden z najlepszych w Europie. Ogólna wartość lasów szacuje się na sumę 2.500.000.000 zł. Polityka rządu zmierza do zarządzania temi wielkiemi obszarami w ten sposób, aby zachować je w obecnym stanie. Wyrąb drzewa dokonywany jest na zasadzie szacunkowych obliczeń w granicach rocznego przyrostu drzewostanu. Czysty dochód z lasów państwowych za rok 1927-1928 wynosił 119.0 milj. złotych.

Państwo posiada w zasadzie całą sieć kolei żelaznych w Polsce. Są one prowadzone racjonalnie i przynoszą poważny dochód, pomimo niskich stawek kolejowych. Zyski netto wynosiły w 1927 - 1928 r. 226 milj. zł., z których znaczną część zużyto na inwestycje i naprawy, a 51 milj. zł., przelano do Skarbu Państwa. Obecnie podniesiono o 20% taryfę osobową i w związku z tem należy się spodziewać, iż rentowność kolei znacznie się powiększy.

Poczta i Telegraf przyniosły dochód w sumie 29.5 milj. zł., z których więcej niż połowa zużyta na inwestycje.

Podatki samorządowe. Podatki samorządowe w Polsce są w większości wypadków identyczne z państwowemi, a wszystkie nierówności w ich rozkładzie uwydatniają się w nich jeszcze silniej, aniżeli w podatkach państwowych. W przybliżeniu około połowę podatków samorządowych stanowią dodatki do podatków państwowych, wobec czego ciężar tych ostatnich jest znacznie zwiększony. Poniższa

tablica podaje podatki państwowe, do których doliczane są dodatkowe podatki samorządowe oraz przybliżoną wartość tych dodatków ściągniętych w r. 1927:

Podatek gruntowy	Zł.	52.000.000
„ przemysłowy . .	„	72.000.000
„ dochodowy . . .	„	35.000.000
„ konsumcyjny . .	„	39.000.000
Patenty	„	6.000.000

Prócz tych dodatków do podatków państwowych samorządy otrzymują znaczne dochody z posiadanych przez siebie nieruchomości, z przedsiębiorstw użyteczności publicznej oraz z tytułu zwrotu kosztów przez osoby prywatne za korzystanie z usług zakładów dobra publicznego, jak szpitali i t. p. Autonomiczne podatki samorządowe przynoszą daleko mniejsze dochody i nie wywierają poważniejszego wpływu na rozkład ciężaru podatkowego.

Wnioski. Podatek gruntowy i podatki samorządowe są różne w poszczególnych częściach Polski, wobec czego nie jest możliwem wypowiedzenie ogólnej opinji, która mogłaby być zastosowana do wszystkich części kraju. Naogół jednak biorąc, widocznem jest, iż ludność wiejska jest stosunkowo mniej obciążona podatkami. Samorządowa stawka podatkowa wiejskich jednostek administracyjnych nie jest naogół wysoka, a podatkami państwowemi jest ludność wiejska obciążona stosunkowo słabiej. Najważniejszym z pośród podatków państwowych, który obciąża płatnika wiejskiego, jest podatek gruntowy, który przyniósł w roku 1927-1928 tylko 63.8 milj. zł. t. j. nieco więcej ponad 2% całego dochodu państwa. Suma ta jest bardzo nieznaczna, jeżeli się weźmie pod uwagę, iż Polska jest naogół krajem rolniczym i ziemia stanowi większą część bogactwa narodowego.

Nawet podatki opłacane przez konsumenta w formie wyższej ceny za nabywane produkty — stosunkowo mało obciążają rolników. Ludność rolna unika naogół podatków

konsumcyjnych, zaspokajając przeważną część swych potrzeb własną produkcją. Podobnie również unikają oni częściowo opłacania podatków obciążających produkcję i handel, które doliczane są do ceny wyprodukowanych towarów.

Bezpośredni podatek gruntowy jest nierównomiernie rodzielony pomiędzy właścicieli wielkich i małych gospodarstw. Posiadacz wielkiej własności podlega progresywnym stawkom powszechnego podatku dochodowego, opłaca podatek gruntowy w zależności od posiadanej przestrzeni, przyczem nie bierze się pod uwagę wysokości dochodu do inwestowanego kapitału, a nadto ponosi większą część ciężarów z tytułu podatków samorządowych. Z drugiej strony drobny właściciel nie opłaca naogół podatku dochodowego, gdyż jego dochód pozostaje poniżej minimum podlegającego opodatkowaniu i w związku z degresją uiszcza również mniej z tytułu podatku gruntowego. Minimum stawki podatku gruntowego wynosi $^1/_4$ część maximum. Ważnem posunięciem w dziedzinie naprawy tej sytuacji byłoby zniesienie progresji w stosunku do wielkiej własności, a degresji w odniesieniu do drobnych gospodarstw rolnych.

Podatki ciążące na ludności miejskiej, jako całości, są względnie wysokie. Podatki państwowe spadają głównie na tę grupę ludności, a oprócz nich znaczne podatki samorządowe, zwłaszcza w wielkich miastach.

W szczególności wysokie są podatki opłacane przez przedsiębiorstwa. Największym jest podatek obrotowy, który, stosownie do stawek zasadniczych, wynosi 2% od obrotu plus $^1/_{10}$ tej sumy tytułem specjalnego 10%-go dodatku do podatków państwowych. Pozatem samorządy pobierają około 25% od podatku przemysłowego, patentów oraz podatku obrotowego. Oprócz powyżej wymienionych, przedsiębiorstwa przemysłowo-handlowe opłacają wiele innych podatków. Jak już wspomniane było wyżej, podatek dochodowy według skali progresywnej dochodzi do 25%

czystego zysku wszystkich osób fizycznych i prawnych. Oprócz tego przedsiębiorstwa podlegają wysokim opłatom stemplowym oraz innym podatkom, zarówno państwowym jak i samorządowym, które razem wzięte stanowią wielki ciężar podatkowy.

Jednakże, ponieważ system podatkowy nie ulegał poważniejszej zmianie w ciągu kilku lat, producenci dostosowali się już naogół do tych ciężarów podatkowych. Mimo tak ciężkich podatków operacje przedsiębiorstw rozwijają się, co dowodzi, że podatki są z powodzeniem przerzucane na ostatniego konsumenta za pomocą zwiększonych cen.

Można uczynić zarzut obecnemu systemowi podatkowemu, że w rzeczywistości nie sprzyja on rozwojowi dużych przedsiębiorstw. Podatek dochodowy od przedsiębiorstw jest progresywny i w praktyce ciężar zarówno podatku dochodowego, jak i przemysłowego obciąża najwięcej duże przedsiębiorstwa. Oba te podatki są oparte na bardzo skomplikowanem księgowaniu i rachunkowości, skutkiem czego tylko wielkie przedsiębiorstwa prowadzące należycie swe księgi są w możności poddania swych dochodów kontroli urzędników skarbowych. Małe przedsiębiorstwa, które koncentrują w swych rękach w Polsce przeważną część operacyj, prowadzone są zazwyczaj bez odpowiednich ksiąg handlowych.

Niepożądanem jest, aby duże przedsiębiorstwa pozostawały w gorszem położeniu od małych, gdyż to osłabia ich zdolność konkurencyjną. Świeże doświadczenia poczynione w krajach uprzemysłowionych wykazały, że produkcja masowa jest bardziej ekonomiczna i że polski przemysł nie będzie w możności konkurować z przedsiębiorstwami zagranicznemi, jeżeli ich tendencja w kierunku rozrostu będzie hamowana. Obecnie zdolność wywozowa niektórych gałęzi polskiego przemysłu nie jest dostatecznie rozwinięta z powodu ich zbyt wielkiego rozdrobnienia.

Zbyt wysokie opodatkowanie przemysłu tamuje eksport.

Utrudnia ono zbyt towarów na rynkach światowych w konkurencji z krajami, które obciążone są niższemi podatkami, a tem samem posiadają mniejsze koszta produkcji, gdy jednocześnie wysokie ceny wyrobów przemysłowych w kraju oddziaływają zachęcająco na import zagraniczny oraz utrudniają ochronę przemysłu krajowego.

W niektórych wypadkach poczynione zostały już pewne prowizoryczne zarządzenia dla zmniejszenia ciężarów podatkowych spadających na produkcję. W zakresie polityki państwowej należy wspomnieć o ulgach podatkowych w stosunku do nowopowstałych przedsiębiorstw oraz zakładów znajdujących się w pewnych okręgach, do których należy teren nowego portu w Gdyni, a także duży obszar centralnej części kraju. Ulgi te stanowią uwolnienie od niektórych najcięższych podatków na okres kilku lat. W ten sam sposób są również faworyzowane zagraniczne inwestycje. Rząd okazał się również skłonnym do przyznawania specjalnych przywilei dla kapitału zagranicznego, popierającego rozwój tych gałęzi przemysłu, które uznane zostały za korzystne dla życia gospodarczego kraju. Podobnie wywóz towarów, fabrykatów, pół-fabrykatów i niektórych surowców jest zwolniony od podatku obrotowego.

Chociaż powyższe, specjalne rozporządzenia zmniejszają w niektórych wypadkach ciężar podatkowy, ważnem jest, aby cały przemysł, jako taki, był zwolniony od nierównomierności obecnego systemu. Reforma podatku obrotowego i dochodowego w odniesieniu do produkcji musi być jak najszybciej rozpoczęta.

Należy się spodziewać, iż w najbliższej przyszłości będą przedsięwzięte stanowcze kroki w kierunku reformy systemu podatkowego w Polsce.

Stosownie do Części I, działu 2, § 9 Planu Stabilizacyjnego ustanowiony jest specjalny Komitet dla przygotowania planu reformy systemu podatkowego. We współpracy z Rządem Komitet bada różne cechy systemu podat-

kowego i przedkłada swe propozycje w formie projektów ustawowych, które mają być przedstawione władzom ustawodawczym do zatwierdzenia na najbliższej kadencji parlamentarnej. Następne sprawozdania będą zawierać opis faktycznej realizacji tej części planu stabilizacyjnego.

CZĘŚĆ III.

Położenie gospodarcze.

Rolnictwo. W ostatniem sprawozdaniu wspomniano, że po surowej zimie nastały warunki sprzyjające, dzięki którym poprawiły sie widoki na dobry urodzaj zbóż. W miarę ustalania się pory wiosennej, widoki te stawały się pewniejsze i utrwalały się coraz bardziej w okresie dojrzewania, kiedy pomyślne warunki wpływały dodatnio na jakość ziarna.

Zbiory mimo opóźnienia o 2 tygodnie dokonały się naogół przy dobrej pogodzie. Plony czterech głównych zbóż wykazują ziarno dorodne, należycie wykształcone, o dużym ciężarze gatunkowym, a dotychczasowe próbne omłoty dały bardzo pomyślne wyniki. Stosownie do tymczasowych obliczeń urzędowych, Polska posiadać będzie 1.460.000 tonn pszenicy. 5.900.000 tonn żyta, 1.900.000 tonn jęczmienia oraz 3.650.000 tonn owsa. Ogólny zatem urodzaj czterech zbóż przewyższa o 6% zbiory zeszłoroczne. Są to wyniki niezwykle pomyślne, zwłaszcza gdy weźmiemy pod uwagę, iż obszar zasiewów, wskutek wymarznięcia i innych przyczyn był około 3% mniejszy. Widocznie intensywna uprawa, używanie nawozów sztucznych oraz stosowanie lepszych narzędzi w Polsce stale wzrasta, a pomyślnym tego rezultatem jest zwiększona wydajność z ha. Stosownie do powyższych obliczeń jedynie pszenica wykazuje spadek w porównaniu z r. ub. i to zaledwie o 1%. Urodzaj innych zbóż jest większy, a mianowicie: żyta około 4%, owsa 8% i jęczmienia około 16%. W porównaniu

z przeciętną za ostatnie pięć lat, zbiory roku bieżącego okazują się jeszcze bardziej korzystne, a mianowicie: zbiór pszenicy przewyższa tę przeciętną o 11%, żyta o 10%, jęczmienia o 23% i owsa o 16%.

Biorąc pod uwagę, że tegoroczne zbiory czterech głównych zbóż przewyższają zeszłoroczne przeszło o 700 tys. tonn, że rolnicy daleko mniej podlegają presji, która w poprzednich latach zmuszała ich do przymusowej wyprzedaży, a obecnie oczekują powszechnie lepszych warunków zbytu, a dalej, ponieważ Rząd zdaje sobie sprawę z niebezpieczeństwa zbyt liberalnego wywozu—Polska winna w bieżącym roku posiadać samowystarczalność w zakresie zbóż, z wyjątkiem pszenicy. Taki stan będzie zapewniony, zwłaszcza kiedy zostaną wprowadzone rozporządzenia, celem oszczędniejszego przemiału. Sprawa ta była już rozpatrywana i ma silnych zwolenników.

Dotychczas brak odpowiednich obliczeń, dotyczących urodzaju okopowizn, nie można jednak oczekiwać, ażeby przezwyciężyły poprzednie niepomyślne warunki atmosferyczne, pomimo pomyślnego obecnie okresu dojrzewania. Należy się tylko spodziewać, że produkcja cukru buraczanego przekroczy poraz pierwszy przeciętną cyfrę produkcji przedwojennej, natomiast skutkiem długotrwałej posuchy, ziemniaki bardzo ucierpiały, zwłaszcza na lekkich gruntach piaszczystych. Łąki powysychały skutkiem braku wilgoci, tak, iż zbiory siana będą prawdopodobnie cokolwiek mniejsze.

Przemysł. Sprawozdania z zatrudnienia przemysłu świadczą o stałym wzroście produkcji w ostatnich trzech miesiącach. Są dostateczne dane, ażeby przypuszczać, że te warunki będą trwać nadal w najbliższej przyszłości. Biorąc pod uwagę cały kraj, każdy sezonowy spadek produkcji został powetowany z nadwyżką, dzięki zasadniczej poprawie, wskutek której tempo aktywności przemysłowej utrzymuje się na wysokim poziomie. Papiernie i fabryki narzędzi rolniczych pracują wyjątkowo dobrze i chociaż

wykorzystują całą zdolność produkcyjną, to jednak nie mogą sprostać zamówieniom.

Produkcja węgla w trzecim kwartale wzrosła znacznie w stosunku do drugiego kwartału. Wbrew nowym trudnościom, wywóz rozwija się nadal. Zagraniczni odbiorcy polskiego węgla dzielą się na 2 wyraźne grupy. Do pierwszej należą — Austrja, Czechosłowacja, Węgry i Jugosławja, do drugiej państwa skandynawskie — Norwegja, Szwecja i Danja. Druga grupa, reprezentując nowozdobyty rynek dla polskiego węgla, świadczy o przedsiębiorczości i sprawności polskich producentów. Każda z tych grup zakupuje około 35% całego wywozu. Rzeczywistą jednak podstawę obecnego położenia węglowego w Polsce, stanowi zapotrzebowanie wewnętrzne, które wynosiło w sierpniu 1.902.000 tonn, wobec 1.793.000 w czerwcu.

Sytuacja w przemyśle naftowym pozostaje w ścisłym związku z pomyślnym rozwojem w innych gałęziach. W wyniku intensywnego ruchu poszukiwawczego i wiertniczego w okresie ubiegłych trzech miesięcy dowiercono 5 nowych szybów. Ceny ropy wynosiły przeciętnie $ 0.636 za 1 galon. W czerwcu nastąpiła fuzja trzech koncernów w jedno przedsiębiorstwo, skupiające około 43% całej wytwórczości ropy; w przedsięwzięciu tem odegrały dużą rolę kapitały francuskie.

Odlewnie żelaza były zatrudnione znacznie lepiej w ostatnim kwartale, aniżeli w końcu pierwszego półrocza; zamówienia prywatne wydatnie wzrosły w porównaniu z rządowemi. W związku z ruchem budowlanym istniał ożywiony popyt na żelazo sztabowe, formowe i blachy cienkie, pozatem zaś napływały obfite zamówienia zagraniczne dla kolei.

Przemysł bawełniany rozpoczyna nadchodzący sezon z otuchą ze względu na dobre urodzaje i małe zapasy u hurtowników i detalistów. Wprawdzie zakupy sezonowe jeszcze nie rozpoczęły się, jednak już daje się zauważyć pewien wzrost zapotrzebowania na przędzę. Przemysł

wełniany zatrudniony był w pełni przez całe lato, dzięki dużemu zapotrzebowaniu zagranicy.

Rynek pieniężny. Ciasnota na rynku pieniężnym i kredytowym, o której wspomniano w ostatniem sprawozdaniu, zwiększyła się jeszcze bardziej z nastaniem trzeciego kwartału. Normalne zapotrzebowanie gotówki przez rolnictwo w okresie żniw spotęgował stały rozwój produkcji przemysłowej, stanowiąc nadmierny ciężar, któremu rynek nie może sprostać. Działalność kredytowa Banku Polskiego, której wyrazem jest portfel wekslowy i pożyczki na zastaw papierów, wzrosła około 16%. Sam portfel wekslowy wzrósł z 581.495.000 zł w dn. 30 czerwca do 660.031.000 zł w dn. 30 września.

Banki prywatne usiłowały zaspokoić zapotrzebowanie gotówki, lecz wkłady wzrastają wolniej, a w konsekwencji panuje dążność do zachowania ostrożności w udzielaniu kredytów. W bankach państwowych nastąpił dalszy wzrost kredytów, zarówno krótko- jak i długoterminowych.

Całkowity obieg pieniężny, składający się z biletów bankowych, biletów zdawkowych i bilonu, wynoszący 30 czerwca około 1,434,000,000 zł podniósł się do 1,515,000,000 zł w dn. 30 września.

Działalność kolei w zakresie przewozu ładunków, przewyższa nadal poprzednie cyfry. Suma ładunków, przewiezionych w sierpniu jest przeciętnie o 980 wagonów dziennie większa, aniżeli w czerwcu. Ostatnie rozporządzalne sprawozdania wykazują wzrost ładunków węgla zarówno na eksport, jak i na zużycie wewnątrz kraju i to nawet w okresie, gdy zapotrzebowanie na cele opałowe było mniejsze.

Ceny i płace. Po okresie zwyżkowej tendencji wskaźnika cen hurtowych, zaobserwowanej w kwietniu, zarysował się następnie stopniowy spadek. W sierpniu wskaźnik cen wykazuje spadek około 5% za okres 4-miesięczny. Zniżka dotknęła w pierwszym rzędzie artykuły rolne, aczkolwiek i produkty przemysłowe podążyły za nią o część

procentu. Wśród produktów rolnych zniżkowały zboża o 15% w lipcu i sierpniu, podczas gdy produkty pochodzenia zwierzęcego podrożały. Ceny wyrobów włókienniczych spadły o 3,6%, podczas gdy ceny metali i drzewa nieznacznie wzrosły.

Od sierpnia 1927 r. powoli wzrastały płace. W okresie lata i wczesnej jesieni podwyższono wydatnie płace w różnych gałęziach przemysłu, a mianowicie: w przemyśle włókienniczym, ceramicznym, drzewnym, chemicznym, żelaznym i w górnictwie. Podwyższenie zarobków, przy jednoczesnym spadku kosztów żywności, wpłynęło znacznie na poprawę płac realnych polskiego robotnika.

Liczba bezrobotnych zmniejszała się w dalszym ciągu, osiągając w początkach września 88.000 osób t. j., najniższy poziom od kilku lat. Poprawa na rynku pracy jest zjawiskiem trwałym i nie zależy od czynników przemijających. Sezonowe zapotrzebowanie robotników przez rolnictwo i przemysł budowlany jedynie tylko przyśpieszyło okres, w którym poziom bezrobocia obniżył się.

Handel zagraniczny. Handel zagraniczny Polski za trzeci kwartał r. b. zaznaczył się spadkiem przywozu, gdy natomiast wywóz pozostał prawie na poprzednim poziomie. Nadwyżka przywozu nad wywozem w tym kwartale była około 20% mniejsza, aniżeli w poprzednim. W okresie trzech miesięcy lipiec-wrzesień, przywóz wynosi przeciętnie miesięcznie 273.000.000 zł, wobec przeciętnej miesięcznej w wysokości 294.232.000 zł w ubiegłem półroczu. Spadek przywozu zwłaszcza w sierpniu i wrześniu spowodowany był głównie zmniejszeniem się zakupu artykułów żywności, przedewszystkiem zbóż. Godnym uwagi jest fakt, że przywóz pszenicy, żyta, jęczmienia, owsa i kukurydzy był w pierwszych ośmiu miesiącach r. 1928 mniejszy o 54.000.000 zł, aniżeli w odpowiednim okresie r. ub. To jest najlepszy dowód, że polityka aprowizacyjna kraju jest oparta na zdrowszych podstawach, aniżeli była w pierwszych okresach, kiedy nadmierny wywóz zbóż spowodował

późniejszy przywóz, w wyniku którego powstawały straty w bilansie płatniczym.

Przywóz maszyn pozostaje na wysokim poziomie; jego wartość w pierwszych ośmiu miesiącach 1928 r. wyniosła 148.262.000 zł. wobec 86.798.000 zł. w tym samym czasie r. 1927, wykazując zatem wzrost o przeszło 70%.

Chociaż handel zagraniczny Polski wykazuje przeszło od roku nadwyżkę przywozu nad wywozem, to jednak z analizy zakupów zagranicznych wynika, że większą część wydatkowano na towary niezbędne dla podtrzymania uderzającego postepu, który cechuje życie gospodarcze od przeszło dwu lat. Postęp ten jeszcze nie zakończył się, można więc wyrazić opinję, że niekorzystny bilans handlowy będzie trwał jeszcze przez szereg miesięcy, lecz w coraz mniejszych rozmiarach. W chwili obecnej pożyczki zagraniczne, kredyty towarowe i bankowe oraz inne pozycje niewidzialne pokrywają bezmała deficyt bilansu handlowego, który nie wyrządza zbytniego uszczerbku w rezerwach Banku Polskiego. Według bilansu Banku z 30 września, zapasy złota i walut zagranicznych wynosiły 1.269.590.000 zł., względnie przeszło 90% sumy z listopada 1927 r., kiedy poraz pierwszy zostały wliczone wpływy z pożyczki stabilizacyjnej. Niema żadnych podstaw do przypuszczenia, że dochody z pozycyj niewidzialnych nie zdołają pokryć w przyszłości podobnej nadwyżki przywozu nad wywozem, jeżeli państwo będzie w dalszym ciągu wykazywać swoje obecne zainteresowanie i energję w rozwoju swych bogactw naturalnych.

ZAŁĄCZNIK I.

STAN DŁUGÓW PAŃSTWOWYCH

30 CZERWCA 1928 ROKU

	W przeliczeniu na złote	Równowartość w dolarach 8,9 zł = $ 1,00
Długi zagraniczne		
Pożyczki	1.240,899.763	139,426.939·66
Długi wobec państw obcych (relief) .	2.231,652.444	250,747.465·62
Długi wobec instytucyj prywatnych . .	18,821.600	2,114.786·52
Długi likwidacyjne powojenne	325,186.205	36,537.775·84
Ogółem	3.816,560.012	428,826.967·64
Długi wewnętrzne		
Długi oprocentowane	275,001.065	30,850.121·15
Długi bezprocentowe	16,221.457	1,819.752·64
Razem	291,222.522	32,669.873·79
Suma ogólna długów państwowych . .	**4.107,782.534**	**461,496.841·43**

ZAŁĄCZNIK II.

DOCHODY PAŃSTWOWE WEDŁUG GRUP

W MILJONACH ZŁOTYCH

	Rok budżetowy 1926—1927	Rok budżetowy 1927—1928	Budżet 1928—1929
Podatki	1,128.1	1,495.0	1,307.3
Zyski z monopolów	627.0	796.8	876.6
Zyski z przedsiębiorstw państwowych	151.0	200.6	199.6
Różne dochody administracyjne .	233.3	276.4	271.5
	2,139.4	**2,768.8**	**2,655.0**

ZAŁĄCZNIK III.

DOCHODY Z POSZCZEGÓLNYCH PODATKÓW

W ROKU 1927 — 1928

W TYSIĄCACH ZŁOTYCH

Podatek gruntowy	63.754
„ od nieruchomości miejskich i niektórych wiejskich	46.326
„ przemysłowy	281.751
„ dochodowy	170.581
„ wojskowy	610
„ od kapitałów i rent	14.533
„ majątkowy	65.909
Zaległości podatków zniesionych	390
Procenty, kary i grzywny	37.534
Opłaty celne	371.978
Podatki konsumcyjne	166.872
Opłaty stemplowe *)	164.415
Opłaty sądowe	1.859
Podatki spadkowe i od darowizn	11.921
10%-owy dodatek do podatków	96.530
	1,494.963

ZAŁĄCZNIK IV.

DOCHODY Z PODATKÓW KONSUMCYJNYCH

W ROKU FISKALNYM 1927 — 1928

W TYSIĄCACH ZŁOTYCH

Podatek od wina	4.501
„ „ piwa	11.438
„ „ cukru	107.388
„ „ drożdży	8.513
„ „ oleju skalnego	26.571
„ „ zapalniczek	97
„ „ kwasu octowego	388
„ „ kart do gry	380
Akcyzowe opłaty patentowe	4.300
Odsetki zwłoki, grzywny i kary	3.280
Podatki zniesione	16
	166.872

*) Suma ta nie obejmuje opłat sądowych oraz podatków spadkowych i od darowizn, w odróżnieniu od składu tej pozycji w publikacjach Ministerstwa Skarbu.

ZAŁĄCZNIK V.

WYKAZ WPŁYWÓW Z OPŁAT STEMPLOWYCH I DANIN POKREWNYCH

ZA ROK 1927 — 1928

W TYSIĄCACH ZŁOTYCH

Opłata stemplowa od przejścia własności nieruchomości	34.739
" " " rachunków	10.534
" " " obrotu papierów wartościowych. .	1.215
" " " najmu skrzynek depozytowych . .	39
" " " biletów okrętowych	1.176
" " " dokumentów przewozowych . . .	4.147
" " " ubezpieczeń	3.817
" " " spółek	2.275
" " " weksli	33.362
" " niewymienione wyżej	15.984
" " uiszczane wskutek nakazów płatn. . .	7.754
" " " za pomocą znaczków stempl.	46.298
" " od należytości ubocznych od powyższych pozycyj	3.075
	164.415

ZAŁĄCZNIK VI.

WPŁYWY Z MONOPOLI

W ROKU 1927 — 1928

W TYSIĄCACH ZŁOTYCH

Monopol tytuniowy	372,111.3
" spirytusowy	360,804.8
" solny.	44,871.5
" zapałczany	8,607.5
" sacharyny	52.0
Loterja państwowa	10,357.5
	796,804.6

ZAŁĄCZNIK VII.

DOCHODY Z PRZEDSIĘBIORSTW PAŃSTWOWYCH

W ROKU 1927 — 1928

W TYSIĄCACH ZŁOTYCH

Lasy państwowe	118,999.3
Polskie Koleje Państwowe	51,000.0
Poczta i Telegraf	20,055.2
Przedsiębiorstwa górniczo-hutnicze i przemysłowe	8,358.4
Przedsiębiorstwa pomocnicze Poczty i Telegrafu	1,287.9
Monitor Polski	528.5
Etapy Urzędu Emigracyjnego	250.0
Drukarnie Państwowe	139.8
Zdrojowiska Państwowe	16.6
	200,635.7

ZAŁĄCZNIK VIII.

DOCHODY I WYDATKI BUDŻETOWE KWARTAŁAMI

W MILJONACH ZŁOTYCH

	Dochody	Wydatki	Nadwyżka dochodów nad wydatkami
Rok fiskalny 1926—1927:			
Kwiecień—Czerwiec	423.6	454.7	— 31.1
Lipiec—Wrzesień	486.9	455.2	31.7
Październik—Grudzień	624.0	530.7	93.3
Styczeń—Marzec	604.9	542.8	62.1
Ogółem za 12 miesięcy	**2.139.4**	**1.983.4**	**156.0**
Rok fiskalny 1927—1928:			
Kwiecień—Czerwiec	611.3	535.9	75.4
Lipiec—Wrzesień	589.9	522.9	67.0
Październik—Grudzień	767.6	695.8	71.8
Styczeń—Marzec	800.1	749.2	50.9
Ogółem za 12 miesięcy	**2.768.9**	**2.503.8**	**265.1**
Rok fiskalny 1928—1929:			
Kwiecień—Czerwiec	683.1	649.7	33.4
Lipiec—Wrzesień	710.0	682.6	27.4
Ogółem za 6 miesięcy	**1.393.1**	**1.332.3**	**60.8**

ZAŁĄCZNIK IX.

DOCHODY MIESIĘCZNE Z CEŁ

	W miljonach złotych			W tysiącach dolarów*)		
	1926 r.	1927 r.	1928 r.	1926 r.	1927 r.	1928 r.
Styczeń	12.0	19.0	26.2	1,590	2,130	2,940
Luty	11.3	16.3	37.5	1,510	1,830	3,535
Marzec	14.9	27.0	56.5	1,910	3,130	6,340
Kwiecień	16.4	23.0	28.0	1,820	2,580	3,140
Maj	13.2	32.4	40.2	1,250	3,635	4.510
Czerwiec	14.3	22.1	30.2	1,420	2,480	3.390
Lipiec	16.8	29.6	37.8	1,885	3,320	4.220
Sierpień	15.9	21.7	33.8	1,785	2,430	3,790
Wrzesień	16.4	28.7	42.7	1,840	3,230	4,790
Październik	18.7	26.3	—	2,100	2,950	—
Listopad	18.0	33.8	—	2,020	3,790	—
Grudzień	21.1	34.4	—	2,365	3,860	—

*) Przeliczone: od lipca 1926 r. do dziś podług obecnej równi (1 złoty = $ 0.1122), co odpowiada ściśle obecnemu kursowi bieżącemu, od stycznia do czerwca 1926 r. po przeciętnych kursach miesięcznych. Sumy w dolarach przeliczone z okrągłych miljonów i dziesiętnych w złotych, wyrażone są w okrągłych cyfrach.

BIULETYN
BANKU POLSKIEGO

Wszystkie tablice
oprócz trzech pierwszych oparte są na publikacjach
Głównego Urzędu Statystycznego

GŁÓWNE POZYCJE BILANSU BANKU POLSKIEGO

W MILJONACH ZŁOTYCH

	Grudzień				Marzec	Czerwiec	Lipiec	Sierpień	Wrzesień
	1924	1925	1926	1927***)	1928				
AKTYWA									
Złoto									
a) w Skarbcu	103.4	133.6	138.8	352.8	353.3	380.5	407.4	407.6	407.7
b) zagranicą				164.5	200.0	220.7	195.1	195.3	195.3
Srebro	—	—	—	2.6	2.8	3.5	3.6	3.8	4.0
Waluty, dewizy i należności zagraniczne									
zaliczone do pokrycia	269.0	69.7	164.9	687.5	632.1	523.7	501.7	479.6	462.4
niezaliczone do pokrycia				207.1	211.3	209.8	207.9	199.6	200.2
Polskie monety srebrne i bilon	27.5	—	29.1	9.8	0.9	1.1	1.1	1.1	0.7
Portfel wekslowy	257.0	289.4	321.3	456.0	495.8	581.5	591.1	633.2	660.0
Pożyczki zabezpieczone zastawem i papiery procentowe *)	32.0	91.3	57.5	47.1	54.8	65.3	60.9	80.5	93.2
Dług Skarbu Państwa	20.8	50.0	25.0	25.0	25.0	25.0	25.0	25.0	25.0
Inne Aktywa **)	41.6	50.0	170.6	85.2	132.3	159.0	134.0	142.4	151.1
PASYWA									
Kapitał zakładowy	100.0	100.0	100 0	150.0	150.0	150.0	150.0	150.0	150.0
Fundusz zapasowy	—	1.3	3.3	94.4	84.4	94.4	94.4	94.4	94.4
Natychmiast płatne zobowiązania i obieg biletów bankowych	620.2	482.4	735.5	1,662.8	1,736.4	1,779.2	1,736.8	1,760.2	1,783.2
Obieg biletów bankowych	550.9	381.4	592.7	1,003.0	1,127.6	1,184.0	1,159.2	1,206.7	1,261.4
Inne Pasywa	31.1	100.3	68.4	130.4	127.7	146.5	154.8	163.6	172.2
Stopa dyskontowa	12.0	12.0	10.0	8.0	8.0	8.0	8.0	8.0	8.0

*) W pozycji tej uwzględnione są do października 1927 zaliczki reportowe.
**) W pozycji tej uwzględnione są ruchomości i nieruchomości.
***) W październiku 1927 r. złoto i dewizy zagraniczne, które dawniej w bilansach Banku obliczane były w złotych równych frankowi złotemu, zostały przewalutowane według nowego parytetu złotego, t. j. zwiększyły się o 72%. Wskutek tego przewalutowania aktywa wzrosły o 84 miljonów złotych.

OBIEG PIENIĘŻNY

W MILJONACH ZŁOTYCH

Koniec miesiąca	Ogółem	Bilety B. P.	Bilon i bilety zdawkowe	W tem			
				Bilety zdawkowe	Bilon	W tem	
						Srebro	Nikiel i bronz
Grudzień . . 1925	815.0	384.4	433.6	281.8	151.8	90.0	61.8
Grudzień . . 1926	1,021.1	592.7	428.4	287.5	140.9	64.6	76.3
Grudzień . . 1927	1,312.3	1,003.0	309.3	167.0	142.3	90.2	52.1
Styczeń . . . 1928	1,288.5	1,003.3	285.3	146.5	138.8	89.6	49.2
Luty . . . . „	1,331.0	1,047.7	283.2	140.6	142.6	90.6	52.0
Marzec . . . „	1,413.0	1,127.6	285.4	138.8	146.6	91.3	55.3
Kwiecień . . „	1,392.1	1,126.0	266.1	122.1	144.0	88.5	55.5
Maj . . . . . „	1,385.3	1,132.9	252.3	109.4	142.9	85.5	57.4
Czerwiec . . „	1,434.3	1,183.9	250.4	107.3	143.1	83.6	56.4
Lipiec . . . „	1,404.8	1,159.2	245.6	104.1	141.5	81.5	60.0
Sierpień . . „	1,455.3	1,206.7	248.6	106.0	142.6	80.8	61.8
Wrzesień . . „	1,515.5	1,261.4	254.1	108.9	145.3	81.5	63.7

KURS DOLARA I FUNTA SZTERLINGA W WARSZAWIE

(PRZECIĘTNIE MIESIĘCZNIE)

	Złotych za 1 dolara				Złotych za 1 £			
	1925	1926	1927	1928	1925	1926	1927	1928
Styczeń	5.18	7.48	8.99	8.90	24.86	36.38	43.71	43.46
Luty	5.18	7.50	8.95	8.90	24.80	36.52	43.51	43.46
Marzec.	5.18	7.80	8.95	8.90	24.83	37.97	43.53	43.50
Kwiecień.	5.18	9.16	8.93	8.90	24.92	44.63	43.46	43.52
Maj	5.18	10.55	8.93	8.90	25.23	51.31	43.45	43.52
Czerwiec	5.18	10.08	8.93	8.90	25.27	49.12	43.44	43.51
Lipiec	5.18	9.18	8.93	8.90	25.33	44.79	43.43	43.38
Sierpień	5.25	9.05	8.93	8.90	25.62	44.09	43.48	43.28
Wrzesień	5.84	9.00	8.93	8.90	28.35	43.79	43.51	43.25
Październik . . .	5.98	9.00	8.91		29.07	43.74	43.46	
Listopad	6.53	9.00	8.90		31.85	43.69	43.45	
Grudzień.	9.09	9.00	8.90		44.00	43.73	43.52	

WSKAŹNIKI HURTOWY, DETALICZNY I KOSZTÓW UTRZYMANIA

1927 = 100 *)	Ceny hurtowe			Ceny detaliczne	Koszty utrzymania (Warszawa)
	Wskaźn. ogólny	Artykuły rolne	Artykuły przemysłowe		
Na podstawie cen notowanych w złotych obiegowych:					
Rok i miesiąc:					
Marzec 1925	68.8	70.3	68.1	69.9	72.4
Czerwiec . . . . . „	66.1	66.4	66.2	69.7	71.0
Wrzesień . . . . . „	65.3	55.4	72.7	73.0	73.5
Grudzień . . . . . „	79.1	67.5	86.6	86.4	85.2
Marzec 1926	77.7	67.2	85.5	83.9	83.0
Czerwiec . . . . . „	93.8	67.1	101.2	95.3	90.8
Wskaźnik powyższy przeliczony na wskaźnik złoty przez podzielenie przez wskaźnik kursu dolara:					
Marzec 1925	118.3	121.0	117.2	120.3	124.6
Czerwiec . . . . . „	113.7	114.3	114.0	119.9	122.2
Wrzesień . . . . . „	97.3	82.6	108.3	107.3	109.5
Grudzień . . . . . „	83.4	71.2	91.3	91.1	89.9
Marzec 1926	87.7	75.9	96.5	94.6	93.7
Czerwiec . . . . . „	85.9	76.1	92.7	87.3	83.2
Od czasu faktycznej stabilizacji:					
Wrzesień 1926	91.9	85.7	96.1	95.4	92.0
Grudzień . . . . . „	94.6	96.3	93.2	98.5	97.2
Marzec 1927	97.7	97.5	97.8	98.8	98.3
Czerwiec . . . . . „	101.5	103.6	99.9	100.2	100.9
Wrzesień . . . . . „	100.7	99.2	102.1	100.6	99.4
Grudzień . . . . . „	100.9	97.3	103.7	101.5	102.6
Styczeń 1928	99.7	94.4	103.8	101.6	102.0
Luty . . . . „	99.1	93.9	103.0	100.7	100.2
Marzec . . . . . . „	102.1	100.5	103.2	101.8	101.1
Kwiecień . . . . . „	104.7	104.0	105.3	102.8	102.3
Maj . . . . „	103.4	102.0	104.7	103.3	102.8
Czerwiec . . . . . „	102.5	100.3	104.6	104.5	103.2
Lipiec . . . . . . „	101.9	98.8	104.5	104.9	103.9
Sierpień . . . . . „	99.9	95.0	103.9	103.5	103.5
Wrzesień . . . . . „					103.5

*) Wskaźniki cen publikowane oficjalnie przez Rząd obliczane są od niedawna na podstawie 1927=100. Rok 1927 był pierwszym rokiem kalendarzowym faktycznej stabilizacji złotego i dlatego uważany jest za bardziej normalny rok dla porównań, niż rok 1914 lub pierwsza połowa r. 1925, któryto okres służył dotąd za podstawę obliczeń.

KREDYTY KRÓTKOTERMINOWE UDZIELANE PRZEZ BANKI W POLSCE

W MILJONACH ZŁOTYCH

	1926	1927			1928	
	Grudz. 31	Czerw. 30	Wrześ. 30	Grudz. 31	Marzec 31	Czerw. 30
Ogółem . . .	**1,372.3**	**1,723,0**	**1,933.8**	**1,926.6*)**	**2,181.8**	**2,446.9**
Bank Polski.	360.0	427.3	470.0	497.7	544.5	640.8
Banki Akcyjne	485.9	538.3	663.6	791.0	891.5	981.0
Oddziały B-ków Zagr.	55.0	95.8	125.0	133.2	140.7	157.7
Banki Państ. i Komun.	471.4	611.6	675.2	504.7	605.1	643.0
Bank Gosp. Krajowego	335.0	400.1	420.8	236.0*)	274.1	276.0
Bank Rolny.	102.9	159.1	200.5	213.1	248.2	301.1
P. K. O.	25.5	39.7	40.2	42.7	36.3	37.3
Banki Komunalne . . .	8.0	12.7	13.7	12.9	23.0	29.6

*) W listopadzie około 180 milj. złotych zostało przepisane z kredytu krótkoterminowego na długoterminowy.

STAN WKŁADÓW PRYWATNYCH

WE WSZYSTKICH BANKACH ŁĄCZNIE Z WKŁADAMI OSZCZĘDNOŚCIOWEMI

W MILJONACH ZŁOTYCH

	1926	1927			1928	
	Grudzień 31	Czerwiec 30**)	Wrzesień 31**)	Grudzień 31	Marzec 31	Czerwiec 30
Ogółem . . .	**1,218.3**	**1,468.7**	**1,614.2**	**1,903.0**	**2,160.5**	**2,440.7**
Bank Polski.	125.0	113.4	124.2	184.3	175.5	170.3
Banki Państwowe . . .	358.3	459.6	484.9	551.5	661.8	725.8
Banki Akcyjne	514.0	568.1	643.0	735.2	781.6	927.1
Kasy Oszczędn. i Spółdzielnie Kredytowe	203.0	303.0	338.0	405.0	510.7	582.9
Banki Komunalne. . .	18.0	24.6	24.1	27.0	31.4	34.6

*) Łącznie z oddziałami banków zagranicznych.

**) Cyfry poprawione.

PRODUKCJA GÓRNICZO-HUTNICZA

W TYSIĄCACH TON

	1925	1926	1927	1927 styczeń-sierpień	1928 styczeń-sierpień	1927 sierpień	1928 sierpień
Węgiel kamienny	29.081	35.766	38.020	24.501	26.123	3.204	3.413
Ropa naftowa . .	812	796	723	481	496	62	65
Sole potasowe . .	179	208	276	195	249	27	39
Sól kuchenna . .	330	339	379	226	262	34	37
Rudy żelazne . .	212	315	539	333	467	47	61
Rudy cynk. i ołow.	1.130	1.144	1.036	652	725	88	95
Surówka żelaza .	315	328	618	383	447	57	57
Stal	782	789	1.247	827	911	115	128
Wytwory walcow.	585	562	924	582	683	81	92
Cynk	114	124	150	98	106	13	14

PRODUKCJA WĘGLA, SURÓWKI ŻELAZA I STALI

W TYSIĄCACH TON

	Węgiel				Surówka żelaza				Stal			
	1925	1926	1927	1928	1925	1926	1927	1928	1925	1926	1927	1928
Styczeń . .	2.848	2.456	3.698	3.454	26.6	26.3	42.3	59.0	63.5	44.8	98.5	104.1
Luty . . .	2.386	2.142	3.409	3.271	23.0	25.4	42.6	54.5	64.1	51.9	94.2	102.4
Marzec . .	2.670	2.295	3.002	3.509	27.7	30.7	47.7	58.0	71.0	61.1	114.4	118.2
Kwiecień .	2.393	2.182	2.599	2.981	27.0	20.8	47.9	54.9	73.4	44.0	97.4	108.1
Maj	2.444	2.235	2.731	3.057	28.7	23.0	48.0	54.8	74.4	50.3	96.5	111.8
Czerwiec .	2.201	2.661	2.773	3.192	26.6	19.6	46.8	53.8	70.2	51.7	102.8	116.3
Lipiec . .	2.100	3.481	3.077	3.248	25.0	24.0	51.4	56.1	76.9	69.8	111.5	122.3
Sierpień .	2.085	3.687	3.189	3.413	24.1	29.0	56.6	56.8	65.6	75.7	115.0	128.3
Wrzesień .	2.320	3.781	3.254		25.1	28.6	59.2		65.4	76.1	110.7	
Październik	2.582	3.530	3.406		26.0	27.1	62.4		60.7	81.9	104.3	
Listopad .	2.559	3.704	3.436		28.2	33.0	55.6		54.8	93.9	106.2	
Grudzień .	2.457	3.598	3.446		26.4	39.9	57.6		51.5	87.2	95.0	
Przeciętnie miesięcznie	2.420	2.980	3.169		26.2	27.3	51.5		66.0	65.7	103.9	

ZATRUDNIENIE I BEZROBOCIE

Koniec miesiąca	Liczba zatrudnionych ogółem *)				Liczba bezrobotnych ogółem			
	1925	1926	1927	1928	1925	1926	1927	1928
Styczeń . .	673.330	529.761	670.587	742.599	175.020	311.090	208.536	179.602
Luty . . .	663.907	549.267	682.316	759.222	184.430	359.810	213.592	179.644
Marzec . .	668.346	565.821	708.221	782.681	185.400	358.430	205.770	167.676
Kwiecień .	681.878	598.579	724.512	815.416	180.720	345.010	190.578	153.016
Maj	699.111	610.638	751.008	796.571	173.140	320.520	174.349	135.542
Czerwiec .	721.561	642.493	768.004	887.696	171.340	303.720	159.365	116.247
Lipiec . .	697.736	651.062	773.857	906.260	174.977	288.510	147.713	100.487
Sierpień .	666.733	673.303	791.475	919.942	184.910	263.540	132.952	90.976
Wrzesień .	644.496	691.868	788.173		195.040	241.790	116.843	
Październik	654.522	719.599	810.273		213.480	213.690	115.732	
Listopad .	636.110	721.436	796.469		249.666	196.550	136.738	
Grudzień .	584.911	674.515	767.270		302.253	200.570	165.268	

*) Cyfry poprawione.

	Liczba zatrudnionych w:				Liczba zatrudnion. w przemyśle przetw. tylko kilka dni w tygodniu
	Górnictwie	Hutnictwie	Przemyśle przetwórczym	innych gałęziach przemysłu*)	
Styczeń . 1927	156.218	52.977	412.559	48.833	33.275
Luty . . . „	155.960	53.992	422.781	49.583	27.904
Marzec . . „	148.339	54.580	447.594	57.708	23.683
Kwiecień. „	140.936	55.188	463.950	64.438	35.490
Maj . . . „	139.375	56.546	480.781	74.306	36.687
Czerwiec „	140.489	56.990	491.188	78.337	60.731
Lipiec . . „	141.196	57.622	502.602	72.437	20.438
Sierpień . „	140.356	58.305	520.598	72.216	23.415
Wrzesień „	140.469	59.157	516.074	72.473	53.409
Październik „	143.248	58.436	538.011	70.578	40.121
Listopad . „	145.059	58.642	535.741	57.027	39.145
Grudzień. „	145.452	57.644	518.549	46.966	70.403
Styczeń . 1928	142.706	59.697	493.099	47.272	56.922
Luty . . . „	143.580	60.093	506.015	49.530	60.560
Marzec. . „	143.001	60.685	525.294	53.701	65.239
Kwiecień. „	142.193	60.626	550.198	62.399	69.463
Maj . . . „	142.816	61.928	560.155	31.672	97.994
Czerwiec „	142.380	63.510	571.717	110.089	52.468
Lipiec . . „	143.524	64.221	578.668	119.847	45.154
Sierpień . „	143.508	65.370	590.831	120.233	56.081

*) Roboty publiczne, elektrownie i wodociągi, wytwórnie amunicji i od czerwca 1928 budowa dróg żelaznych.

HANDEL ZAGRANICZNY

(BEZ ZŁOTA I SREBRA)

W MILJONACH ZŁOTYCH OBIEGOWYCH

Miesiąc	1925			1926			1927			1928		
	Przywóz	Wywóz	Saldo	Przywóz	Wywóz	Saldo	Przywóz	Wywóz	Saldo	Przywóz	Wywóz	Saldo
Styczeń	290.4	184.9	—105.5	81.2	187.8	+106.8	186.7	201.1	+ 14.4	271.2	218.4	— 52.8
Luty	259.2	177.2	— 82.0	82.2	156.0	+ 73.8	193.3	200.3	+ 7.0	270.4	197.8	— 72.6
Marzec	327.6	207.3	—120.3	125.3	151.8	+ 26.5	221.3	222.3	+ 1.0	372.1	208.3	—163.8
Kwiecień . . .	313.6	154.1	—159.5	117.3	161.4	+ 44.1	255.2	205.9	— 49.3	265.6	184.5	— 81.1
Maj	319.4	182.1	—137.3	89.8	154.3	+ 64.5	282.1	196.7	— 85.4	296.5	201.8	— 94.7
Czerwiec . . .	292.3	178.2	—114.1	109.1	175.4	+ 66.3	275.6	196.4	— 79.2	289.5	191.9	— 97.6
Lipiec	311.8	149.5	—162.3	113.1	207.5	+ 94.4	234.4	196.3	— 38.1	288.2	201.5	— 86.7
Sierpień	199.9	170.5	— 29.4	158.3	221.2	+ 62.9	223.5	207.8	— 15.7	258.8	196.3	— 62.4
Wrzesień . . .	114.9	171.5	+ 56.6	146.8	197.3	+ 50.5	219.0	205.2	— 13.8			
Październik . .	118.8	194.3	+ 75.5	175.2	202.8	+ 27.6	259.7	238.1	— 21.6			
Listopad	121.7	223.7	+102.0	185.4	226.5	+ 41.1	265.9	229.2	— 36.7			
Grudzień	86.6	194.8	+108.0	155.2	204.3	+ 49.1	275.3	215.4	— 59.9			
Ogółem	**2,756.2**	**2,188.1**	**—568.1**	**1,538.9**	**2,246.3**	**+707.4**	**2,892.0**	**2,514.7**	**—377.3**			

HANDEL ZAGRANICZNY

(BEZ ZŁOTA I SREBRA)

W MILJONACH ZŁOTYCH OBIEGOWYCH

Miesiąc	1927				1928				
	Surowce i wyroby przemysłowe		Artykuły spożywcze i zwierzęta		Surowce i wyroby przemysłowe		Artykuły spożywcze i zwierzęta		Przywóz netto złota i srebra
	Przywóz	Wywóz	Przywóz	Wywóz	Przywóz	Wywóz	Przywóz	Wywóz	
Styczeń	144.2	137.5	41.5	60.3	228.0	146.9	43.2	71.5	211.0
Luty	148.5	130.6	44.5	69.8	230.8	135.4	39.6	62.4	1.4
Marzec	166.0	153.4	55.2	68.4	319.4	141.9	52.7	66.4	0.5
Kwiecień . . .	190.0	143.9	65.2	61.8	207.3	127.3	58.3	57.2	43.8
Maj	182.8	134.2	99.2	62.5	198.7	135.8	98.7	65.9	0.8
Czerwiec . . .	182.2	129.5	93.2	66.8	206.1	136.4	83.3	55.6	0.4
Lipiec	186.5	145.3	47.9	52.2	221.4	144.6	66.8	56.9	27.6
Sierpień	191.5	155.9	32.4	51.7	214.2	142.8	44.6	53.5	0.9
Wrzesień . . .	186.2	142.6	32.6	62.5					
Październik . .	214.9	159.6	45.4	78.4					
Listopad	207.5	142.5	60.3	89.2					
Grudzień	215.4	144.8	58.9	71.3					
Ogółem	**2,215.7**	**1,719.8**	**676.3**	**794.9**					

PRZYWÓZ I WYWÓZ

W TYSIĄCACH

P R Z Y W Ó Z

	Styczeń — Grudzień 1926	Styczeń — Grudzień 1927	Styczeń — Sierpień 1927	Styczeń — Sierpień 1928
Pszenica i mąka pszenna	5,501	149,772	125,397	107,264
Żyto i mąka żytnia	2,743	58,478	56,174	50,508
Inne zboża	6,005	39,863	33,240	17,908
Ryż	22,891	48,308	31,430	46,988
Artykuły kolonjalne.	13,951	97,054	50,675	69,322
Ryby	37,558	54,656	30,273	35,273
Tłuszcze jadalne	28,855	59,075	30,211	47,526
Tytoń.	37,186	33,485	24,115	25,974
Skóry surowe i wyprawione . .	79,502	152,203	97,747	120,858
Rudy cynkowe	25,800	50,272	36,007	25,514
Rudy żelazne	10,513	25,932	14,469	15,243
Kauczuk i wyroby gumowe . . .	20,023	43,802	23,009	42,725
Sztuczne nawozy	38,344	77,194	61,658	87,748
Smary	56,413	72,599	43,759	40,712
Żelastwo (szmelc).	12,702	54,724	41,201	48,155
Maszyny	89,756	225,303	131,386	203,718
Materjały i przyrządy elektrotechn.	45,922	73,334	45,211	57,143
Samochody	16,842	48,549	31,327	52,444
Papier i wyroby papierowe . . .	39,925	76,628	47,192	56,836
Bawełna	268,475	293,324	175,167	223,620
Przędza bawełniana.	24,751	43,170	29,478	34,445
Tkaniny bawełniane	22,601	36,689	23,840	37,385
Wełna	117,672	198,300	133,420	140,924
Przędza wełniana	19,286	63,182	36,503	44,526
Tkaniny jedwabne	18,309	34,529	21,364	27,027

POSZCZEGÓLNYCH TOWARÓW

ZŁOTYCH

W Y W Ó Z

	Styczeń — Grudzień 1926	Styczeń — Grudzień 1927	Styczeń — Sierpień 1927	Styczeń — Sierpień 1928
Pszenica i mąka pszenna	27,830	4,057	2,704	863
Żyto i mąka żytnia	72,354	4,403	2,250	2,070
Jęczmień	43,368	26,703	14,443	17,532
Cukier	145,254	130,412	82,174	50,045
Mięso	60,233	65,384	49,326	43,419
Masło i sery	27,391	42,993	26,310	50,482
Jaja.	127,703	167,306	120,586	104,371
Pasza	48,461	68,781	50,621	29,280
Trzoda chlewna.	81,022	167,755	100,105	138,654
Drzewo i wyroby	355,715	633,669	416,846	396,599
Rośliny i nasiona	42,119	67,704	33,916	41,563
Węgiel i koks.	438,543	346,964	234,833	236,695
Nafta i produkty naftowe	128,759	88,152	59,889	51,299
Żelazo i stal	41,067	74,899	47,794	49,537
Cynk	163,742	181,543	109,275	93,127
Tkaniny bawełniane	38,683	50,725	35,903	23,747
Przędza wełniana	13,517	15,169	20,145	24,796

PRZEWÓZ TOWARÓW NA KOLEJACH PAŃSTWOWYCH

PRZECIĘTNIE DZIENNIE W WAGONACH 15 TONOWYCH

	Wagony naładowane na P. K. P.							Inne		Ogółem
	Do przewozu w kraju					Do wywozu zagranicę	Ogółem	Przyjęto od kolei zagranicz.	Tranzyt	
	Artykuły rolnicze	Surowce	Artykuły przemysłowe	Różne	Ogółem					
Marzec. 1926	1,158	3,630	770	2,492	8,050	2,458	10,508	699	803	12,010
Czerwiec . . . „	801	4,080	921	2,414	8,216	4,156	12,372	634	893	13,899
Wrzesień . . . „	1,364	4,300	1,013	2,832	9,509	5,186	14,695	807	933	16,435
Grudzień. . . . „	1,888	4,926	718	2,684	10,216	3,872	14,088	871	920	15,879
Marzec. 1927	1,276	4,688	1,030	2,909	9,903	3,349	13,252	1,162	1,233	15,647
Czerwiec . . . „	936	4,971	1,084	2,962	9,951	3,246	13,197	1,121	1,147	15,465
Wrzesień . . . „	1,412	5,357	1,191	3,315	11,275	3,545	14,820	1,033	1,131	17,004
Grudzień. . . . „	1,830	5,372	835	2,811	10,848	3,272	14,120	1,037	969	16,126
Styczeń 1928	1,145	5,188	763	2,510	9,606	3,136	12,742	902	1,028	14,672
Luty . . . . . . „	1,276	5,693	903	2,819	10,691	3,120	13,811	1,135	1,232	16,178
Marzec . . . . „	1,412	5,872	1,127	3,291	11,702	3,233	14,935	1,283	1,351	17,569
Kwiecień . . . „	943	4,952	992	2,933	9,820	2,766	12,586	992	1,021	14,569
Maj . . . . . . „	911	5,011	1,134	3,248	10,304	3,116	13,420	1,094	1,081	15,595
Czerwiec. . . . „	1,062	5,595	1,292	3,582	11,530	3,417	14,947	1,172	1,194	17,313
Lipiec . . . . . „	1,157	5,211	1,312	3,783	11,463	3,539	15,002	1,093	1,158	17,253
Sierpień . . . . „	1,299	5,780	1,289	3,821	12,189	3,737	15,926	1,162	1,202	18,290